
„ASACHI“

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ LITERARĂ

— COMITETUL de REDACȚIUNE —

DD : Dr. D. CANTIMIR, I. NEGRE, C. HOGAȘ, N. JURAVSCHI și G. BOTEANU.

CU COLABORAREA MEMBRILOR SOCIETĂȚII „ASACHI“

Doctorul Carol Davila

Puține inimi vor fi remas nesimțitoare, când se împrăștié în țară sdrobitoarea veste, că Doctorul Davila a încetat din viață.—Cine ore, de 30 de ani și mai bine, n'aș avut ocaziunea de a'l cunoște, de a'i cere un sprijin, un ajutor, o povățuire; câtî nu s'aș bucurat de părintésca sa protecțiune, din frageda copilărie, și până ce au atins treptele cele mai înnalte ale carierei lor, cine nu aș găsit, la cel întâi apel, o inimă generosă, nobilă și filantropică, gata de a sacrifica totul pentru o facere de bine. Nimene însă nu aș avut mai mult ocaziunea, d'a se bucura de calitățile bine-făcătoare ale acestuî ilustru reposat și a păși sub aureola neobosituluî seu devotament, pentru a ajunge la apogeul dorinșilor lor.—Ca fost elev al scólei nașionale de medicină

din București, cărora Doctorul Davila le-a fost pururea profesor, director, părinte și protegit, fără a fi condus, de alt-tel, în toate acțiunile sale, de cât de dragostea de a face bine, căci solitudinea ilustrului reposat au fost în tot-de-a-una cătră fiil poporului românesc, adică cătră acei fiil ce nu avusese privilegiul de a se naște din-părinți avuți, sau care'i perduse fără a le lăsa în această lume mijloce de a crește și a se instrui.

Pentru a enumera actele sevârșite de ilustrul reposat, ar fi nevoie de a face istoricul desvoltării noastre din punctul de vedere culturistic și național, în care Doctorul Davila a fost cu necontenire primul apostol, căci în acelaș timp a pus baza organizării serviciului medical în țară, lui i se datorește instituirea medicilor de plăși meniți a alina suferințele bolnavilor sermani, el a creat Spitalele Județene și comunale, el a organizat Spitalele Eforiei serviciului sanitar al armatei și azilul Elena Dămna, în fine, înainte de toate, el a dat României medicii, farmaciștii și veterinarii, care astăzi, împrăștieți de la un capăt la altul al țării, au ajuns a fi folositori națiunii și lor înși-le, căci fără dănsul pôte ar fi trecut multă vreme, fără ca țara să aibă un corp medical, farmaceutic și veterinar Român.

Meritele ilustrului reposat sunt cu atât mai fără samăn, cu cât, străin prin naștere venit în această țară, inima și sufletul său, nu a cunoscut alt idol, de cât progresarea României pe toate căile pe unde putea să împrăștie geniul bine-fecător al aspirațiunilor sale, de aceea, vteja Doctorului Davila este legată de toate operele mărețe ale României, din momentul de când el i aparținut, până ce și-a dat ultima suflare, care au fost stânsă fără timp, victimă unui devotament și oboseli fără margini și pentru care națiunea întregă trebuie să-și strângă inima cu durere într'un vâl de doliu, căci va

trece pöte mult timp lără a putē căpătä un ramplator geniului și activității ilustrului reposat.—Nouē însă medicilor români, vechilor elevi ai scölei naționale de medicină, fiilor săi intelectuali ni se cuvine cea mai mare parte a durerii, căci cătră noi și pentru noi Doctorul Davila și-a consacrat cea mai mare parte a vieței și a momentelor sale, ce datoria pöte familiei și lui însuși. Nu numai atât, noi vechii săi elevi am fost pururea principalul scop al vieței sale și adese ori au luat pânea și banul său pentru a ne indulci existența și a ne procura mijloce materiale spre a pune capet studiilor noastre.—In ceia ce mă privește, voiu păstra cu resignațiune durerea în inimă, că nu am putut afla la timp încetarea din viață și a'mi face ultima datorie de recunoștință cătră acel care, încă de la vârsta de 12 ani, mi-a scăpat viața, luându-mē în casă și tratându-mē ca pe un copil al său, împreună cu mult regretata și demna sa soție Ana Davila.—In urmă, m'a ajutat cu bani pentru terminarea studiilor; devenit Doctor, iubirea cea nemărginită și buna-voință a sa, nu m'a părăsit un singur moment.

Vădēndu'l pentru ultima-dată în prima-vara trecută, pe când se găsia deja în prada cumplitei böle de inimă ce i-a răpit viața, l'am găsit suferind, îmbătrânit și fără putere d'a se mișca în patul său de bölä, însă ca în tot-de-a-una, preocupat numai de binele altora, fără a se gândi la suferințele sale, cu töte căștiea bine că flama ce ținea viu corpul său scădea și se consuma pe fie-care zi.—Cele din urmă cuvinte ale sale nu au fost pentru viitorul iubiților săi copii, ci tot pentru orfanii de la Azil, pentru organizarea scölelor și a corpului medical din țēră, pentru bolnavii sărmani ce sufer prin sate, spuindu-mi că ori-ce ar fi pentru dânsul și ai săi, este mulțumit de a fi trăit și a fi satisfăcut

parte din aspirațiunile sale și că de la pierderea soției sale, viața nu o consideră de cât ca o datorie supremă.

Lăsând celor competenți sarcina de a arăta generațiilor viitoare, acest geniu al activității și al devotamentului pentru instituțiile românești în toate lucrările ce au ilustrat existența sa, unesc din adâncul inimei durerea mea cu cea a copiilor săi și a tuturor acelor ce au simțit bine-facerile sale, și nădăjduesc că țara recunoscătoare va transmite posterității statua ilustrului și marelui filantrop și patriot Carol Davila.

Dr. Cantimir.

Soției Mele.

Fiind-că politeța cere mai întâi
 Ca să-ți dau nuvele și să te mângâi,
 Dându-ți socotelă unde m'afu eu,
 De a mea viață și destinul meu.
 Fiind-că-ți promisesem să-ți seriu cât se poate
 Cele mai mici lucruri și detaieri toate,
 Apoi mai nainte lasă-mă să-ți spun
 C'ajungând în Neamțu am mâncat un paș.
 Făcut la frigare, gătit jidovește
 Cu puf și cu pene cum s'obicește,
 Ce vrei? avem fôme, și-ar fi fost păcat
 Ca să pier acuma sub un nou regat.
 Preferam mai bine să mă bolnăvesc

De cât a mea țară să'mi desprețuese,
 Și având acestea toate în vedere,
 Virtutea Romană, străvechea putere,
 Rechiemaî curaju'mi, curaj Românesc
 Moștenire sacră d'un foc strămoșesc,
 Și lăsaî să tacă ori-ce supărare
 Ce mă cuprinsese pentru a mea stare.

.
 Pe măsură însă ce eă tot mâncam
 Simțiam cu încetul că mă săturam,
 Că tot înprejuru'mi se însenină
 Cu cât a mea fôme trecând s'alină
 Atunci veni Calmul, ideile reci
 Cugetam în mine la Romani și Greci,
 Câte sacrificii și cât se luptară,
 Câte suferințe ei nu încercară,
 Aste două rase, Elena, Latină,
 Și cât eu făcusem pentru o găină,
 Dar cetind acestea pôte te ntristeză
 Inima ta pôte se înduioșază.
 Căci o dispărțire este un pahar
 Ce ascunde'n fundu'i un lichid amar.
 Calipso, se zice, nu se consolă
 De plecarea-aceluî pe care'l inbia,
 Pe-a sa frunte vecinic plana câte-un nor
 Și plângea cu lacrimi dupe-un grecușor.
 De ce și noi astă-zi, când ne despărțim
 Să nu avem dreptul ca să ne bocim?
 Să nu ved în fine pe-a cea grécă'n vis
 Cum și tu la rându'ți să veđi pe Uliș?
 Ôre noi moderniî n'avem ca ori care
 Simțire atâta cât un palicare?
 Ce numai Elena, știa să zimbescă
 Și pe bietul Paris să'l înucunescă?

Farfec, frumusețe nu avem și noi?
 Devenit-am ore niște mămuțoi?
 Cată numa-atâta de nu te'nșelă
 Să vizezi pe altul, când tu vei visă.
 Nu'mi schimba portretul c'uu Ulis frumos
 Nici cu vr'uu Otelo negru furios,
 Ci mă veđi intocmai așa precum sunt
 Căci nu sunt nici ingeri, nici dracl pe pământ.
 Dar cum bag de sēmă fac poliloghie
 Și vorba cea multă este sărăcie,
 Scopul meū, scriindu'ți, era prea frumos
 Am voit a'ți spune că sunt sănătos.
 Atât numai fața'mi înnegrită tare
 Mă face să samăn chiar cu o caldare,
 Și imi dă aspectul d'un locuitor
 Care se prăjește pe Ecuator.
 Dar a vorbi prea mult și-a vorbi de sine
 Paremi-se, nu e nici frumos, nici bine;
 Să vorbim de fabrici, ciocan și mistrie,
 Să vorbim de astă jună industrie,
 Care-abia în fașă oile dispoe,
 Le tunde la pele și le lasă'n ploe;
 Cum ea spală lâna, cum o învârtește,
 Și prin miș de fuse cum o răsucește;
 Zi și nopte umblă, țipă troncănește
 Miș de dracl în sabat cređi că dăntuește
 Să dormi nu ai pace, nici să te gândești;
 Adam de-odată regreti că nu ești.
 Să te plimbi prin lume ca și o momiță,
 Imbrăcată numai în tõe de viță.
 Când gândesc la Pêtră, cât de tericit,
 Am trăit acolo și de liniștit,
 Regretând că astă-zī nu mai sunt ferice
 Mai că'mi vine a crede c'ași putē a zice :

Viața noastră este o arababura
 Jertfe și speranțe, merg toate d'a dura,
 Și ori ce visază omul pe pământ,
 Timpul cu-a lui aripi spulberă în vânt.
 Eri eram acasă vesel fericit
 Galant cât să pôte și de dechisit :
 Visam împrejuru'nî numai d'albe flori,
 Zeități sublime dăntuiud priu nori.
 Sôrta însă crudă în al meu necaz,
 Mă aruncă'n sinul fabricei Alcaz
 Și seniorul nostru ca un negru sclav,
 Astă-zî totă zioa măsură postav,
 Sôrta noastră'n lume, este prea ciudată,
 Aci ne suride aci busumflată,
 Când Ea ne sărută, ne strânge cu dor,
 Când ear ne lovește cu al său picior,
 Să lăsăm dar fală și ori ce mândrie,
 Să trăim în vătă cu filosofie,
 Ludovic al Franței era lăcătuș
 Petru al Rusiei făcea lăzi și uși,
 Enric păsărarul vedea de Canari,
 Papii voiajază călări pe magari,
 Deci se cade și noi să facem ceva,
 Ca să avem dreptul de a esista.

.
 Cu regret ved însă, nu mai am hârtie
 Pana mea s'oprește, nu pôte să scrie,
 Căci cernela încă ved că m'a lăsat
 Tocmai când la lucru m'am întăratat
 Dar și asta pôte că este un bine
 O cumpănă dréptă se cade a ține,
 Căci escesul este o eróre mare
 Și pôte să rupă gâtul la ori-care
 Arhimed din calcul deveni nebun,

Sforțările nasc bășici de săpun
 O cicală cântă până ce plesnește
 Și astă sórtă mic mi se pregătește ;
 Căci Pegasul ager cu crieri ferbinți
 Imi pare că frâul l'a luat în dinți,
 Și alérgă 'ntr'una prin lumea cea veche
 Ca o vacă'n luncă gonită de streche.
 Dacă'n astă cursă tefăr voiu eși,
 Dacă într'o baltă nu mă va trânti
 Apoi cătră tine cred ca să'l îndrept
 Și cu fericire să te strâng la pept.
 Aștept dar la rându'ți ca să'mi dai nuvele
 Nu însă de peteci de rochii dantele,
 Ci să'mi scrii mai bine de-a ta sănătate
 În versuri sublime și înflăcărare ;
 Căci muzica este și ea poezie,
 Și tu ești născută pentru armonie,
 Scrie'mi între alte amicil ce fac,
 Cu atâta plóc cum se mai impac ?
 Dacă e vre unul care mă dorește
 Și care vr'o-dată la mine gândește,
 Căci ades în vécă e o fericire
 Care o deșteptă câte-o suvenire,

1881 Fabrica Alcaz

G. Boteanu

Amintiri din o Călătorie.

(Urmare).

Cătră patru ore după ameză, părăsirăm Secul și ne îndrumarăm spre Agapica. De astă dată, de și pe un alt drum, trebuim totuși să ne întorcem puțin îndărăpt; în adevăr, Văntecul, Sibla, Sihastria Secul și Agapica formeză un mare arc de cerc întors cu deschidătura spre sud-ost; Secul ocupă punctul cel mai nord-vestic al periferiei acestui arc. Nu putem trece fără a nota, că poteca de picior ce țineam noi acuma, taie de-acummezișul cele mai vesele și mai ridicate și cele mai frumoase priveliști de munte; cea ce numesc oamenii de loc „arși” nu sunt altă ceva, de cât un neîntrerupt lanț de coline verzi și înflorite, espuse, fără apărare, razelor sórelui, când, în acelaș timp, o trăgănată și adâncă înclinare spre sud-vest. Vânturile de nord espiră departe de locul acestă adâncimea nestrăbătută a pădurilor ce îmbracă munții unde este din acea parte; numai mieză-zi și răsăritul sunt mai deschise și lasă liberă trecere vânturilor seci și ferbinți care, în Iuliu mai cu samă, părăsesc stepele și deșrurturile lor, și vin deși recoresc ardătóarea lor suflare în văile adânci și coróse ale munților noștri; „*vântul cel rău*” care câte o dată, arde fața inelșugatelor câmpii ale țării de jos, nu e cunoscut nici în munți nici în largele noastre văi din miază-noapte; și chiar dacă el va fi călcând vre o dată peste hotarele crivățului, apoi de sigur că va fi lepădând haina lui albă și va fi îmbrăcând haina de colorul cerului senin a iulielului, și, tot ca și acesta, își va fi încununând fruntea cu flori și va fi inhămând fluturi la carul său. În adevăr, un curent aerian ce vine din părțile deschise ale locului, curge

vecnic ca un riu nevădut, ce mișca aerul cald și imbulăcama Florile se plăcă la suflarea vântului ca și cum ele s'ar teme de sărutarea lui; și din acest joc nebunatic al vântului cu florile, valuri adânci și strălucitoare de colori și de lumină se sapă în fânațele înalte, până dincolo de hotarele vinderii; iar fluturi mici și albastri ca niște fulgi de azur, apariții de pașii drumeților, se rădică în stoluri sburătoare și beți de profum și de lumină și respândesc în aerul cald. Ast-fel, simpatica natura deschide și resfață, în aceste locuri, cu atâta nevinovăție sinul ei, și cu atâta putere varză un farmec neînțeles în sufletul călătorului, în cât ochiul cel mai nestatornic devine visător și gândul cel mai sburdaluc își plăcă înaripatul lui genunchiu înaintea a tot-puternicului și sublimei naturi; de alt-mintrele drumul Agapiei pe poteca Arșiilor contrastază în totul cu drumul posomorit și selbatic al Sihlei și Sihăstriei. Numai pe alocurea și mai cusesă mă deasupra Agapiei vechi, terenul se accidentază mai pronunțat, formând suișuri și scoborișuri grele de invins; tot pe aice, din cōstele rāpōse ale munților, se nasc nenumerate isvōre mici, care, ajungēnd în cursul lor pe aședeturile formază înguste dar totuși destul de adânci smārcuri; umbra pădurilor înalte, devin aceste smārcuri și mai posomorite încă, cu tōte aceste ele își ascund fața lor lividă sub tufele cele mari de brusturi cu foi late și broticii. După două ore de un mers aprōpe neîntrerupt, eșirām deasupra Agapiei vechi; de pe înălțimea pe care ne oprisem, schitul acestă de maici, fost altă dată de călugări, se zăria albă în fundul sghiabului de verdetă ce se deschidea sub picōrele noastre; cu o trēptă mai jos, în fundul unei adânci și frumoase văi, stă retrasă, tăcută și visătoare Agapiea nouă, cu albele ei chili și cu înaltele turnuri strălucitoare ale bisericilor sale; era atât de răpitoare acēsta priveliște în cât nu s'ar fi putut zice, ca natura oferia ochilor noștri o salbă de mārăgăritare pe o tavă de smaragd! Așa de dulce și de armon

os se combina albul curatelor chiliî cu verdele par'că strădiu al colinelor împrejmuitoare. După câte-va minunte de olină cumpănirăm în Agapiea veche, unde nu stăturăm de alt alte câte-va minunte; și acest timp e mai mult de cât suficient pentru a îmbrățișa cu o singură privire mâna de chili vechi locuite de câte-va bătrâne călugăriți tot așa de vechi pôte; biserica pustie din mijloc și încinsă cu un brâu de fer, spre a nu se desface, e o zidire proustă și lucrată, pe cât se vede, de un petrarîu și mai prost înță; totuși schitul acesta are un fel de valoare istorică; el e fundat de Petru IV Schiopul la 1585; cel puțin așa glăsuesc inscripțiile găsite la Agapiea nouă. Ca și Varatecul, Agapiea veche își avea în acest timp al anului ospetii set; cel puțin în atare trebuie să socotim noi pe câte-va dómne care, tocmai în momentul sosirei noastre, își treceau vremea culegând fructuri în micile și cochetele grădini ale schitului. După cum am spus, părăsirăm, după câte-va minunte Apapiea veche și începurăm a scobori spre Agapiea nouă; la jumătate calea o oprirăm, nu atâta de nevoe pe cât de obicei; în adevăr pe ce se află cunoscuta *pétră a lui Aron*; această *pétră* rotundă și așezată pe un picior tot de *pétră*, servește de marelui călătorilor, cuvînt pentru care au devenit lucie, și nici urmă de inscripție veche nu se mai vede pe ea, dacă vreți inscripție va fi fost când-va, ceia ce de altmintrele este de presupus; Ori cum însă, *pétră* această își are istoria sa și al bine zicînd tradițiunea ei; așa, se zice, ca Vodă Aron, care ar fi petrecut anii copilăriei sale în Agapiea veche, care atunci era schit de călugări, și anume pe lângă un moșătrîu al său, superior, pe cât se vede, al schitului pe acele vremuri; și earăși se zice, ca copilul Aron, neîmpăcîndu-se cu regimul vieții monacale, ar fi cercat să fugă în lume, dar că moșul său, care avea ochiul deschis asupra nepotului, prinse de veste la timp, îl urmări, puse mâna pe el tocmai în locul despre care vorbim, și pe loc, îl și învăță

minte cu cârja pe care 'și sprijinia bătrânețile. După vreme însă, când adică Aron ajunsese la domnie, se gândi cu tot dinadinsul să ridice un monument neperitor în memoria celui mai de sâmbă eveniment din viața lui; și, scurând în trecutul său, spre a găsi un moment memorabil, precum scurmă găina în gunoier, spre a găsi un grăunte, nu se găsește, precum nici nu putea să se aleagă, de cât cu ziua și locul când și în care mâncase bătae; și deci, în amintirea celei bătaii așeză pētra care și astăzi poartă numele lui, spre a mărturisi, pe cât se vede, posterității, ca în acea bătae se încheiea totă gloria vieții lui trecute. În tot cazul tradițiunea e mai dreaptă de cât istorica.--După o oră de neboriș intrară în Agapica nouă. Monastirea acēsta stă în întindere, cât și în populațiune e mai mică de cât Varatecul; ast-fel pe când acēstă din urmă resfață și revarsă valurile sale de case albe pe colinele cu care să termină poalele munților săi, cea întâi pare a se furișa și a se ascunde în strâmta, adâncă și umbrōsa vale scāldată de limpedele pârâului al Agapiei; și dacă Varatecul e mai populat, dacă adică e mai pre sus în cantitate, apoi Agapica nu se lasă mai pe jos, ba e chiar mai superiōră în calitate; în adevăr, de multă vreme încă s'au șters din limba orașelor paragraful cuvinț de „boerōice“, în Agapica însă el e tot în așa de mare cinste ca și pe timpul reglementului; cu alte cuvinte monastirea acēsta posedă o mai mare și mai importantă colecțiune geologică de aceste fosile bimate și e pōte singurul loc unde transformiști și cei cu origina speciilor ar pute cu un real profit să și corecteze și se și complecteze propriosele lor studii și teorii. De alt-fel, cu totă înfășoșarea noastră de măchetanī, furăm fōrte bine și chiar cordial primiti în vechiul locaș al Hatmanului Gavril fratele lui Vasile Lupu și a D-nei Lileana soțica sa. Până în sala de sus a fondaricului, nu întâlnirăm pe nimene; cel mult dacă vre o religioasă răsleță, se uita, din depărtare, mirată la noi; întred

În sala cea mare din al doilea rând, o bătrână religioasă servitoare ne întâmpină cu un mare măturoiu în mână; se înțelese de la sine, că cu puțin mai înainte scuturase colbul sau paingăniș adăpostiți prin unghiurile înalte și retrese ale pereților, și prin urmare între noi și măturoiu nu putea fi nici legătură.

— Blagoslovește maică, și bine am găsit, ziserăm noi, în rând și inclinându-ne cu boccele cu tot.

— Bine-ați venit, ne răspuse ea, suiindu-se pe un scaun ridicând măturoiul spre plafond. Și, ca și cum n'am fi fost pe față, începui a stârni colbul peste capetele noastre.

O pătură de colb mai mult, gândii eu, nu e mare trebă, lăsând bocceua jos, pusei mâinile la spate începui a juca cu ochii largele și îndemănatecele oscilațiunii aie colbului măturoiu. Pentru mine acesta era un fel de plăcere pe care eu însumi mi-o procuram; când vedui iusă că și mută scaunul în altă parte și că e pe punctul de a reincepe aceeași operație, fără a se gândi ca să deschidă vre o odă sau să cheme pe cineva pentru acesta, mă hotărîi să deschid vorba cu ea. Ast-fel tot cu mâinile la spate și apropiindu-me puțin:

— Aveți mulți paingăni în arfondaric? O întrebai eu foarte serios.

— N'avem nici unul, îmi răspuse ea cam mirată de o astfel de întrebare. La noi nu se țin paingăniș; ia, câte-o bocă de colb, dacă se strânge, îl mai stârnim și noi cu mătura.

— Tare rău, măicuță, zisei eu. Unde nu's paingăniș sunt pacate; cel puțin așa o lăsat Maica Domnului. Sf-ta tremă să știi, că numai cui ucide paingăniș se ertă pacatele, și luca câte șapte de fie-care paingăniș¹⁾.

¹⁾—Această credință există în popor și e întemeată pe faptul că oarecând Maica Domnului s'ar fi întrecut cu paingănișul la țesut, și că în cele din urmă și maica Domnului ar fi întrecut pe paingăniș, dar că supărată de curajul lui, ar fi spus cuvînt în lume, că cui va ucide un paingăniș se vor erta șapte pacate. Credința aceasta e de alt-mintrelea o prețioasă remășiță mitologică. Asi-fel se știe că Arahnea fiica lui Idmon regele Calophonului, renumită în măestria țesutului convocă la întrecere în această artă pe Minerva, că această din urmă ar fi căpatat victoria și că supărată de îndrăzneția ei ar fi lovit-o cu suveica în cap Arahnea de care ar fi voit să se spânzure, dar că Minerva ar fi transformat-o în paingăniș.

— A fi și cum zici D-ta, imi răspunde ea cam înțepoșată, dar noi n'avem nici paingăni nici pacate.

— A fi și cum zici D-ta, măicuță, o întrerupsei eu, dar nu veți că chiar acuma păcătuești ținându-ne osteniți în drum în picioare? Așa dar, până una alta, deschide-ne o ușa și cât pentru lumea ceia-l-altă ne vom da fie-care socoteala cum vom pute.

Maica noastră înțelese numai de cât, că se abătuse puțin de la datoriile ospitalității, păzite de alt-mintrele cu mare sfințenie în această monastire; ast-fel, lăsând măturtoia la o parte, ne deschise de o cam-dată o cameră cu un singur pat, atrăgându'i însă luarea aminte că noi eram doi, ne deschise salonul cel mare și comod al arfondaricului. Peste puțin sosi și maica arfondarésa. Am păcătui, credem, contra o mintirilor noastre de călătorie, dacă am trece așa de ușor peste această figură blândă și bine-voitoare. Maica C, e una din acele figuri, care inspiră respectul și iubirea în același timp. Albăța și frăgețimea regulatului oval al feței sale se încadra așa de plăcut și de armonic în negrul pomancă, cu care darul îmbrăcase capul său, în cât cu greu am putea găsim un termen de comparațiune; în adevăr fire-ur era în stare, să ne spună cu ce ochiu privește luna nopții senine virginal împodobită cu negrul și posomorțitul al umbrelor adânci? E atât de dulce luna!..... Cine știe că nu pentru acesta e și așa de departe! Și Maica C, e așa de aproape dar toșuși așa de departe de noi! Trăsăturile clasice ale figurei sale păreau a fi săpate de sculptorul Praxiteles sau Fidias în strălucitoare și alba marmură de Paros; și cine nu știe cu câtă măiestrie au știut clasicul geniu antic, să unescă severitatea cu grația formelor! gândul cel mai profan își plcă fără voe genunchiul înaintea lui și eu consequent gusturilor mele clasice, mă plecăt și sărutăi, cu ochii în patru, mâna albă și catifelată ce mi se întinse cu o religioasă și sficioasă rezervă. Cel puțin eram, în

o singură mână, resbunat contra tuturor môtstelor ce sãru-
 tasem în viața mea; și dacã am pãcãtuit devorãnd cu privi-
 ren mânia ce mi se întinsese, în delung milostivul D-zeu m'ã
 va erta; ș'apoi va fi și puțin cam obligat la ac'asta, de vre-
 me ce devenisem, de când cutrieram monastirile, o adev'ã-
 tatã cadelnițã, dacã cine-va ar fi avut fantazia sã'mi pu-
 gã pe creștet un cãrbunc, aș fi ars pãnu'n cãlcãe și m'aș fi
 opit ca un adev'erat boț de smirnã sau de tãmãe; atata
 m'ã afumasem și atãta m'ã chilotasem în hagiãlãcul meu pe
 sã sfintele locuri!—Dar môtste, cadelnițã, smirnã, tãmãe ha-
 gialãc, tôte dispãruserã, din mintea mea așa cum umbra dispa-
 re sub razele luminei, și nu m'ã gãndiam în acele momente,
 cãt la bãtrãnul Jupiter și la îndrãznețul Perseu; de ce
 ne nu ne-au remas și nou'ã, de la Dumnezeiã care ne-au
 armuit altã datã, meștesugul de a ne schimba, dupã voe,
 în plõe de aur, sau de a tãe cu o singurã loviturã de paloș
 popul irflorãtor al unui balaur gigantic? Oare fiind cã nu
 vor mai fi gãsind Danae și Andromede? Iatã o chestiune
 pe care am pute-o discuta cu bãtrãnul Don Juan Jupiter și
 cu îndrãznețul ginere al lui Cefeu. În tot cazul, marele mu-
 nic Gheorghie se pare a fi avut, în tinereța lui, o micã a-
 venturã *a la* Perseu și Andromeda; cel puțin așa trebuie
 a judecã dupã icõnele autentice la care pravoslavnicii se inchi-
 nã cu marì și îndesate cruci și pe care le sãruta cu un sgomot
 adev'erat creștinesc; ba unii pretind și mai mult; cã adicã
 goul pãgãn ar fi fost, fãrã nici o ceremonie, desbrãcat de
 maica lui, și cã, earãși fãrã nici o ceremonie, s'ar fi îmbrã-
 țat cu ea mucenicul creștin. Dar ce ne pasã nou'ã, și ce'mi
 pasã mie mai cu samã, în momentul de care ne ocupãm,
 de tôte aceste furãturi între eroii pãgãni și sfinții creștini?
 Ce a doua venire se vor justifica ei! Eu m'ã ocupãm de o
 am-datã sã fac pe maica Arfondãreșa sã întãlegã cã uu e-
 sem de loc marchetani și cã prin urmare de loc nu veni-
 am la monastire, spre a procura mãrgele și cercei tristelor

mirese ale lui Hristos; de aceea cu óre-care mândrie, eu nu
 se potrvia de loc cu boccena din spate sau cu opinella din
 picioré, îi înșirai cu o limbuție și o curență pur spaniolă
 numele și pronumele, locul nașterii, locuința mea actuală,
 starea civilă, profesiunea, ocupațiunea mea pentru moment,
 scopul ce urmăriam și un torent de alte nimicuri care pro-
 vocă o cerescă înseninare și un trandafiriu suris. . . . eu nădă-
 mai rău pentru cine n'au vădut un cer de două ori aceluși
 și un trandafir de două ori înflorit. Furăm deci foarte bine
 primiți, gazduiți și ospetați, adică ca totă lumea ce vizitea
 ză această monastire în timpul verei. Sara fu măréță; de și
 obosit de cale, somnul totuși nu mă prinsé așa de curând;
 mai bine de o óră petrecui deci singur în balconul din fa-
 ță al arfondaricului, de unde puteam domnicu privirea pe-
 te întinsa și fermecătórea priveliște ce prezintă Agapia de
 chiului în timpul nopților cu lună. Cât de frumósă era lu-
 na și cât fu de senină nóptea aceea! Tăcerea și misterul
 mă încunjură din toate părțile; nóptea, retrasă în val și în
 desimea posomorită a brașilor, cernia munții adormiți și în-
 sători; negrele lor piscuri păreau a forma hotarale aeriene
 dintre pământ și cer; o linie de umbră grațios undulată, în-
 semnă până dincolo de marginele vederii, aceste hotaró; și
 această linie se părea a fi trasă pe fundul de umbră și în-
 mină a spațiului adânc, de o mână misterióasă, colorată și
 nevédută. Nici o mișcare pe pământ și în aer nici o mișca-
 re! Ietregă natură dormia și visa; eu nu făceam nici una
 nici alta, sau póte le făceam pe amândoué: devenisem o
 stâncă vie sau o ființă de stâncă, ceia ce e tot același sim-
 țiam dar nu stiam ce, gândiam și nu știam la ce; nici o
 dată póte nu mi s'au retuzat mai mult puțința de a îngră-
 pe hirtie simțirile și cugetările mele! Și pentru ce? Nelu-
 limul ucide, și omul e prea mic pentru sublim! Niobea nu
 fost de sigur victima sublimului. Noué pigmeilor de astă zi
 nu ne-au remas de cât un singur lucru sublim și același lu-

ru stă în limba noastră ca și în limba nearticulată a tuturor veștitoarelor: strigătul de durere, de ură, de iubire, de dispreț, de bucurie, de supărare de mirare sau de admirațiune Interjecțiunea e de sigur unica parte de cuvânt sublimă din gramatică; un cățel sau o mătă pôte ușor și fără conștiință să devie sublimă, când un copil îi strânge prea tare de codă; un cucuș sau o găină sunt sublimi când cârăe ascuțit și fug la vederea uliului; vacele care rag în umurgul serei, venind de la ciredă spre casă, sunt foarte sublimе; cănele care se gudură și schiolălește la vederea ștăpănuului de mult absent e și mai sublim încă, Iată deci la ce se redusese inteligenta mea fință în mărăța nopțe de la 20 Iunie anul de grație 1883; a recita în gând un întreg capitol de gramatică înaintea lunei pline, care plutește visătoare în adâncurile albastre ale spațiului, a atârna câte un punct de exclamație de fie-care stea tremurătoare; a fi lărgi ca o mătă pupilele, aceste porți ale minții, spre a vări prin ele întregul univers în suflet, și a nu te alege mai la urmă nici cu ce se alege mătă, făcând acesta, este de sigur starea cea mai de plâns în care se pôte afla un om. Cu mine însă nu trebuia și nici putea să mără poesiea și inspirațiunea omeuască; eu nu puteam fi ultimul reprezentant al muselor pe pământ. era să mă culc, când un ce neașteptat mă pironi pe loc. Din cer sau de pe pământ, din rai sau din câmpie, din munți sau de pe ape, din nopțe, din aer, din lună, din stele, nu știu, dar de undeva de sigur, ajunse până la mine un glas dumnezeesc Nu avusesem prevederea lui Ulysses și trebuî deci să rămân petrificat; îmi recăpătai lința mai târziu, dar îmi părû așa de greu! și acel glas, de femeie sau de înger, cântă sau, mai bine, luneca ca o undă dinaltă lume pe una din acele melodii tânguioase și plângătoare, pe care numai amorul și durerea le pôte smulge din sufletul zdrobit În sublimul mort trebuia sublimul viu; femeia sau îngerul venise să com-

pleteze sărbătorea fecrică pe care și-o dădeau într-o clo-nime
brele și lumina, luna și stelele, munții, văile, apele, cerul și
pământul. Cântarea se sfârși și nu mai reîncepui; revenii în
sine-mi și, cu fermecul în suflet, mă retrăseii; n'am cercetat
cine să fi fost; voiam pôte să se pară, că numai singur am
ascultat acea melodie cerescă; făceam ca avarul, care nu
voește să dec nimului un ban din comora lui, și eu, de si-
gur, duceam cu mine o adevărată comoră.—A doua zi, du-
pă prânz, sosi în monastire unul din amicii mei din Iași, ca-
re vizită monastirile, însoțind pe niște dômnie și domnișore;
e obicei, ca toți trecătorii să'și lese numele lor săpat în vre
un colț al monastirei; de aici urmază, că toate scândurile
baleonelor sunt încrestate cu nume din totă lumea; și dacă
totă lumea făcea lucrul acesta, de ce adică nu l'am fi fă-
cut și noi? Dintre toți, eu aveam cuțit mai solid, și cu toate
acestea nu m'aș fi gândit nici odată, că această prevedere de
drumeț să'mi aducă vre un fel de nenorocire; dar în fluo-
imă era scris s'o pătesc; iată deci că una din domnișore, ge-
tilă și sburdalnică, se adresază la mine, cu cea mai dulce
manieră din lume și mă roga să o fac nemuritoare, eterui-
zându-i memoria pe vre-una din scândurile vechi ale bal-
conului din lăuntru monastirei; mă apucaii de lucru; cuțitul
meu tăios săpase deja întregul nume, dar pronumele numai
pe jumătate; începusem litera a patra, când auđii spre stân-
ga scârțind o ușa; suspendai lucrul și întorseii capul; dar
nu făcui această, de cât spre a vidă un alt cap, care de sigor
nu seamănă cu al meu; mai înainte de toate era sur și sburlit,
și dacă șuvițile ce spânzurau de toate părțile ar fi fost mai
grose, m'ar fi făcut să le ieu drept uște șerpă, sau pôte a fi a-
vut iluziunea complectă a unui oribil cap de Meduză; cîin ce
se închipuește în limba poporului sub numele de „arotare”
ar fi fost în stare numai pe jumătate să înlocuiescă ace-
astă stranie aparițiune; în adevăr, ceia ce în alte împrejurări
s'ar fi putut numi față, costă, pentru moment, din un pa-

trat de pele de colorul săftienuului galben, întins până la lustru pe o fantastică inponcişere de ciolane, dintre care unele aveau pretenţia de a se numi nas, altele barbă, unele umerii obrazului şi altele fălcii sau frunte; dinţii erau fără pudre, sau cel puţin buzele, saturate de prea lunga împreună-veţuire şi aspirând una la cer şi alta la pământ, se depărtaseră până dincolo de hotarele gingiilor şi lăsaseră la aer curat doue raghile de dinţi, prin a căror strungă ar fi putu- să se strecoare în gônă toţi berbecii lui Pilitem cu prizonierii legaţi sub pânţec. Nasul scorojit de vechime, reuşise în fine să ice la vârful forma unui plisc, care, arcuindu-se peste buza superioară, părea că voeşte a cuipi ceva dintre dinţi; dar acest ceva nu putea fi, din timp în timp, de cât limba, care de ordinar dormia înghemuită în negrul fund al gurei; cel doi arhangheli păzitori ai nasului, ochii, de abia se mai zăreau din adâncimea găurilor în care se retrăseseră. Aş fi voi să înfăşur cu privirea, în regaz, acest cap de artă, care ar fi făcut gloria unui pictor, dar nu mi se dădu timpul necesar; nu năprasnic potop de vorbe, culese dintr'un anume vocabular, se revărsă vehement asupra capului meu; că n'am re- mas înecat, şi astăzi mă mir, când scriu aceste rânduri; cu o singură frază, dacă aş ţine-o minte, cred că aş îmbogăţi, peste aşteptare, vasta literatură a păpuşerilor de strade; şi toate aceste graţiosităţi mergeau pe acelaş drum, pe care, în o- rele de rugăciune, merseseră pôte mormăind şi vâriţi în felo- nele şi stiharile lor, toţi apostolii şi mucenicii, în frunte cu tatăl, fiul şi duhul sfânt, urmaţi de un ascuţit şi lung amiiiiim! Se zice că, în toate, spăsitele mirese ale lui Hristos, sunt foarte iconóme; n'ar fi de loc rău ca, şi în asemenea împre- jurări, să fie tot aşa de iconóme; pe cât înţeleg însă, mai- ca noastră nu era iconómă cu atât mai rău.—Toate ca toate, dar numele de familie al domnişorei rămăsese pe ju- matate şi făcurăm toţi, cu atâta mai mult haz, cu cât acea jumătate avea un sens foarte nostim ingeniósă e întâmplarea câte-odată! mă gândii eu

C. Hogaş

(Va urma)

Starea scólelor primare Urbane și Rurale din județe Neamțu și Suceava

*Raportul revizorului școlar I. Negre la Ministerul
Cultelor și al Instrucțiunei.*

Domnule Ministru!

Conform art. 83 din legea instrucțiunei și art. 36 din regulamentul de inspecție a revizorilor, am onóre a vè prezenta, D-le ministru, situațiunea învățământului primar atât rural cât și urban din circumscripțiunea Neamț-Suceava, pentru anul școlar 1883—1884.

Tabelele statistice aci anexate, notate cu literile A, B, C. și D.—vorbesc prin ele însăși de progresul învățământului primar și starea sa sub toate raporturile. Voi rezuma dară, numai totalul rubricelor și în urmă voi émitte câte va opiniiuă s'au măsuri, asupra îmbunătățirei învățământului.

I. Județul Neamțu

Lit. A. Invățământul rural.

1). În județul Neamțu sunt 65 scoli rurale mixte și una de fete, ca 66 învățători și o învățătoare; din care: 33 normalişti, 30 seminarişti și 3 cu gimnaziū; iar sub raportul statului civil: 56 căsătoriți, 10 necăsătoriți, 48 civili și 10 clerici

2). Numérul băcșilor și a fetelor în etate de a urma la școlă din circumscripțiunile școlare a celor 66 comune și

sate, ce au scóle, este de: 3466 băeți  i 1816 fete, iar   numărul celor scri i in matricule  i care au frecventat scóla este: 2548 băeți, 384 fete prezen i la examenul de iarnă: 1775 băeți  i 226 fete, iar la cel de vară: 2001 băeți  i 251 fete. — Sub raportul na ionalit tei, cei ce au frecventat scóla sunt 2818 Români  i 112 streini.

3) Din cele 66 sc li: 44 sunt plătite de stat,  i 22 de comune; iar sub raportul localurilor  i a p m nturilor stau ast-fel: 47 localuri proprietatea sc lei, 19 cu chirie, 16 făcute pentru sc li, 34 bune pentru scólă, 32 rele pentru scólă, iar 32 au pământ  i 34 nu. Majoritatea tuturilor localurilor de scólă n'au de c t de la una p n  la două camere.

Lit. B. Inv ţem ntul primar urban.

4). In județul Neam u sunt: 10 scóle din care 5 de băeți  i 5 de fete, cu 16 institutori,  i 11 institutrice, din care 5 cu liceu  i 11 seminari ti  i 11 cu scóla centrală, iar statul civil: 23 c s tori ti, 4 nec s tori ti, 21 civili  i 6 clerici.

5). Popula ia acestor scóle: 972 băeți  i 456 fete in etate de a urma la scólă; din ace tia: 796 băeți  i 383 fete au frecventat  coala, iar prezen i la examene au fost: la cel de iarnă 729 băeți  i 330 fete, iar la acel de vară: 742 băeți  i 351 fete; sub raportul na ionalit tei: 899 Rom ul  i 334 străini.

6). Sub raportul pl tei  i starea localurilor: 10 școale plătite de stat; 8 localuri proprietatea  coalei  i 2 cu chirie. Ca calitate: 3 făcute anume pentru școală, 7 bune pentru școală și trei rele pentru școală.

II. Județul Suceava.

Lit. C. Inv ţam ntul Rural:

1. In județul Suceava sunt: 54 sc li mixte, două de fete  i două de b e i, cu 57 inv ţatori  i 2 inv ţatoare, din cari 35 normali ti, 19 seminari ti  i 4 cu cursul de gimnaziu,

iar sub statul civil: 47 căsătoriți 11 necăsătoriți, 46 civili, 12 clerici.

2. Numărul băeților și a fetelor în etate de-a urma la școala din circumscripțiunile școlare a acelor 58 comune și sate ce au școli este: de 2848 băeți 1377 fete, iar numărul celor înscrși în matricule spre a urma la școală este: 1673 băeți, 285 fete; prezenți la examen: la cel de iarnă 1134 băeți și 139 fete; la cel de vară: 1264 băeți și 144 fete; - sub raportul naționalității: 1829 români, 129 streini.

3. Respectiv la starea localurilor de școală: 29 proprietate a școlii, 29 cu chirie, 11 făcute anume pentru școală 24 bune pentru școală; și 34 rele pentru școală; iară 20 școli au pământ și 38 nu.

Lit. D' Invățământul primar urban.

4. În județul Suceava sunt: 2 școli de băeți, 2 de fete cu 5 institutori, 6 institutrice din care: 1 cu liceu, 6 cu școala normală și 3 cu seminar; iar sub statul civil: 8 căsătoriți, 3 necăsătoriți; 10 civili și 1 cleric.

5. Populația: 422 băeți și 331 fete în etate de a urma la școală; 248 băeți și 174 fete ce au frecventat școala - prezenți la examen: la cel de iarnă 224 băeți, 160 fete; la cel de vară 223 băeți, 170 fete: sub raportul naționalității: 222 Români și 240 streini.

6. Sub raportul plății și starea localurilor: 2 școli sunt plătite de stat, 2 de comună, 2 localuri sunt proprietate a școlii, 2 cu chirie, iar ca calitate toate bune.

Se notează că în formarea listelor de către comune, domnește încă o mare confuziune și neînțelegere, căci cele mai multe primării dau în fie-care an câte un fel de liste generale, pe mai mulți ani, fără a se ști anume pe câți și pe ce ani, plus că din ele lipsesc o mulțime de copii cari nu mai sunt în comună ori sunt morți. Prin instrucțiunile detaliate ce-am dat învățătorilor și primarilor, am făcut ca unele

tă confusiune și neregularitate să se înlăture, procedând în formarea listelor ast-fel: să se formeze mai întâiu o listă generală de toți băieții și fetele în etate de-a mai urma la școală; iar pentru fie care an următor, să se dea listă numai de sporul băieților și a fetelor ajunși în etate de-a urma la școală și luați după actele stărei civile, ca așa să se cunoască esact tot-d'a-una No. băieților și al fetelor în etate de-a urma la școală.

Dacă la es mencele de iarnă, se văd mai puțin copii de cât la cel de vară, cauza este: asprimea vremii în raport cu copii săraci, sărbătorile Crăciunului și vacanța de iarnă înaintea esamenelor; iar dacă la esamencele de vară se văd mai mulți copii, lucrul stă ast-fel: copii de pe la 1 Maiu încep a se împutina, treptat treptat de la școală, atrași la munca câmpului, și când se apropie ziua esamenului de vară învățătorul adună pe toți băieții căți au urmat la școală, cu câte-va zile înainte, le face o mică repetiție sumară, după care dau cu toți esamen, ca ast-fel învățătorul să potă face clasificățiunile și promoțiunile respective; — plus asemenea, că și timpul favorisează la acest număr.

Cu tot serviciul greu al revisoratului, având două județe și nici o înlesnire de cât salărul, toate școalele rurale și urbane din această circumscripție, în număr de 138, fie-care au fost inspectate odată, de două și trei ori în anul școlar 1883 — 84.

Acum după resumptul datelor stastitice, vom emite câte-va opinii săi măsurii de luat în ameliorare învățământului rural

1. *Programa actuală pe un curs de șcase clase*, este înoportună și imposibil de a se aplica față cu gradul de cultură elementară a populației rurale, cu localurile de școală și cu numărul elevilor și învățătorilor.

Sunt o mulțime de comune și sate foarte populate, care n'au școale; — școalele n'au mai nici una locale construite

conform regulilor igienice și didactice, ne-având încăperile trebuitoare, cele existente pe lângă că nu întrunesc necesele condiții, apoi abea au câte o odaie, care-a față cu 40—50 elevi cu un singur învățător și cu o durată de șase ani sau VI clase, este imposibil a se face un progres real, cu toată silința, știința și metoda învățătorului.

Cred dar, că să se caute a se înființa școli în fie-care comună și sat, ce numeră de la 50 familii în sus; să se iee măsură ca toți copii să urmeze la școală spre a învăța a ceti, scrie și calcula, să se iee măsură ca să se facă localități de școală, în fie-care comună și sat: aceste localități să se facă de guveru prin împrumuturi, iar comunele sau satele să le plătească prin anuități în o durată de timp. Altfel nu se poate, căci comunele sunt sărace și nu pot scoate o dată 10—15 mii lei pentru a construi școlă: probă este că există școli de la 1865, și comunele nici până astăzi nu s'au învrednicit ași face locale de școlă. Să căutăm deci, ca să procurăm copiilor, din fie-care comună și sat, mijlocul de a învăța: a ceti, scrie și calcula,—numai după aceasta ne vom putea gândi a încărea programa și a lungii anii de învățământ. Comuna X are o școală cu șase clase, și satul Y, vecin, și tot atâta de populat, nu are o școală nici cu o singură clasă. Toți au drept la învățământul elementar. Nu se poate încă a se introduce la noi, organizarea învățământului rural din Franța, Germania, Elveția, țări care merg de sute de ani pe cale de cultură, țări, unde majoritatea cetățenilor știu ceti, scrie și calcula.—Când vom înființa în toate comunele și satele școli, când vom pune în poziție ca fie-care fiu de sătean să aibă unde învăța a ceti, scrie și calcula, când vom avea în fie-care comună și sat o generație cultă știind a ceti, scrie și calcula, atunci numai ne vom putea gândi a încărea programa și a lungii anii de studiu: până atunci totul este zadarnic. Noi vorbim a acesteia din experiență; cei ce voesc a organiza învățământul

rural, bine-voiăscă a cutriera satele, a vizita scoalele și a studia toate greutățile și împrejurările.

2. Cea mai mare parte din copii sătenilor sunt lipsiți, sunt goli, nu au de unde să-și cumpere haine, cărți, hârtie etc. Uneică-său zice, nu, luați-l la școală, însă eu n'am de unde să-i cumpăr cărți sau haine. Trebuie deci, ca fie care școală rurală să aibă o dotă în bani și cărți sau haine, precum și să se cumpere pentru școală, hărți și alte materialuri de studiu. — Guvernul și comuna pot contribui proporțional cu bani și cărți didactice la formarea acestei *dote* — Învățătorul, primarul, prentul și proprietarul pot forma consiliul de administrație și distribuie acestei dote.

3. Toate autoritățile însărcinate cu obligativitatea învățământului și cu purtarea de grijă a bunei stări materiale a localului de școală, să fie amendate când nu esecută acestea.

4). Revisorul să aibă drept a numi la esamene, persoane, competente, spre a constata conștiincios rezultatul.

5). Fie-care școală rurală să aibă pământ pe cât se va putea cultivabil și aproape de școală, din care cel puțin un pogon sau 28 prăjini fălcești să fie în jurul școlii, pentru a se face învățământ sau apprentisage cu elevii.

Mijlocul ca toate școalele să aibă pământ este cel următor: 1). Tuturor școalelor care vin pe proprietățile statului să li de pământ de stat; 2) Acelor care nu vin pe proprietățile statului, să li să dea ast-fel: celor vecine cu moșiile statului, de pe aceste, făcându-se schimbul; celor ce nu sunt vecine, din pământurile vacante ale împroprietărilor, rămăsă în stăpânirea comunelor, sau din proprietățile particularilor, prin modul de plată, după legea rurală; numai așa se pot împroprietări toate școalele, a restabili egalitatea între ele și a se aplica în totul și obligativitatea învățământul agricol.

6). Toți învățătorii, măcar uormaliștii, să fie în gradul 1-iu căci de la toți li se cere aceleași drepturi, muncă și

datorii. Să se suprimе drepturile acordate prin art. 245 lit. b. din legea instrucțiunii, întru cât avem școale normale.

7). În consiliul general al instrucțiunii să facă parte un revisor prin alegere și cinci învățetorii tot prin alegere sau și revisorul și învățetorii numiți direct, dacă modul alegerii ar da greutate, motivul este: chemăm pe profesorii de universități, licee, școale primare, școale profesionale, seminarii, să facă programe pentru școalele rurale, iar pe revisor și învățetori, cari au misiunea specială, pentru învățământul rural, cari în toate zilele sunt în contact cu școalele rurale, au toată experiența, nu i chemăm; aceasta este cea mai mare nedreptate, nelegalitate și nedestoinicie.

În afacerea regulamentului școlar, să se consulte: revisorii, învățetorii și institutorii.

9). Ori ce școală pe seama comunei, să nu i se aprobe înființarea până ce mai întâi comuna nu i va găraanta existența ei și va plăti învățetorul ca și cel plătit de stat, pentru ca și aceste școale să se poată popula cu învățetorii nomaliați.

10). Serviciul revisoratului Revisorul este un funcționar didactic și administrativ; el are în seama sa soarta învățământului primar, și cu deosebire acelu rural, căci ministrul sau membrii consiliului permanent, nu pot, nici au timp să meargă prin comune și sate, să vadă starea învățământului rural; și dacă revisorul arată adevărul, prin urmare totul depinde de la revisor. Revisorul are în privigherea sa membrii învățământului primar din două județe, soarta și prestigiul lor; are corespondențe, raporturi cu ministerul și cu toate autoritățile unui județ,

Pentru ca revisorul se corespundă acestei mari și grele sarcini, el trebuie să fie o persoană cu cunoștințele necesare, capabilă, harnică, devotată serviciului, iar sub raportul didactic, să fi fost cel puțin zece ani profesor, căci nu este destul, să aibă cine-va, chiar bacalaureatul, pentru a fi bun revisor școlar, fiind că, ca revisor face și pe pedagog și pe

administrator: pentru toate acestea se cere o experiență de mai mulți ani. Sub raportul serviciului, revisorul are două județe, la 200 de scoale de inspectat, corespondență cu ministru, prefecti, sub-prefecti, primari, învățatori; are lucrări de cancelarie, tabloni, state, facerea și compunerea tuturor conceptelor etc. Pentru suportarea tuturor acestor greutăți, n'are de cât mica leafă de 356 lei; nu are însă cancelarie, cheltuelile de cancelarie; n'are macar scriitor. Medicul primar al județului, având serviciul unui județ, a căruia corespondență nu să rădică nici la 400 hârtii pe an, are odae, spese de cancelarie, un scriitor cu 100 lei pe lună; chiar sub-prefectul care are numai o plasă, are o cancelarie întregă.

Ca serviciul revisoratului să și dea adevăratele sale rîde, trebuie deci: 1) revisoratul să fie o persoană cu conștiinți suficiente misiunii sale, și cu o practică de cel puțin zece ani ca profesor: 2) să fie capabil, harnic, devotat serviciului, onest, așa ca să se bucure de toată încrederea față cu ministru și învățământul: 3) să fie asimilat în totul cu personalul didactic, pentru că avându-se siguranța carierei, să se poată găsi revisori persoane apte și bune, iar nu mercenari, căci aci este vorba de o persoană ce trebuie să privilegheze învățământul și creșterea copiilor din un întreg județ; este vorba de viitorul noilor generații, cari nu se pot ucide sau strica tot cu aceea ușurință sau respundere cu care un ciubotar ar strica eișmele; și al 4-lea, să se dea revisorelui toate mijloacele de a și putea îndeplini datoria și conduce serviciul.

Aceasta este, d-le ministru, starea învățământului primar din asta circumscripție, pe care cu tot respectul o supun cunoștinței d-voastre.

Infrîngerii la legile sociale, care ar ataca demnitatea corpului didactic, nu s'au întîmplat în astă circumscripție în anul școlar 1883.

Primiți vă rog d-le ministru, încredințarea profundului meu devotament.

Revisor școlar. I. Negre.

CONVENȚIUNEA COMERCIALĂ

CU

Austro-Ungaria

S'a imputat cu drept cuvînt guvernului Conservator, că convențiunea Comercială încheiată cu Austro-Ungaria, au fost și este una din pedicile principale a prosperăreii noastre din punctul de vedere economic; cu altele cuvînte, prip o tristă experiență am văzut că ne au costat și căt trebuie să ne mai coste de acum înainte, un act internațional, ce se pretindea de guvernul ce l'a săvârșit a fi fost făcut pentru a da un semn de viață neatârnată, pe atunci, pe cînd de fapt eram sub suzerenitatea Turciei, din nenorocire însă acel act a avut alt rezultat pentru noi, adică a deveni tributarii Austro-Ungariei pentru o perioadă de 10 ani; fără a putea câștiga neatârnamea națională, de căt în urma războiului în care am luptat alătura cu Imperiul Rusesc, în contra Turciei.

Acum cînd evenimentele ne-a dat o pozițiune de sine stătătoare, și cînd acel act de tristă memorie pentru economia noastră națională este cătră sfârșitul său, nu este timpul 6re de a cugeta cu toată pătrunderea la interesele existenței noastre și a fi înainte de toate români!

De sigur că puțini vor fi încă între noi, cari se mai cumpănescă cu atîta ușurință și se dispue de viitorul unei națiuni, pentru perspectiva unor vedenii ce sunt sigur, că nu se înfășosau ca probabile nici chiar în mintea celor ce au făcut convențiunea comercială Austro-

Ungară, dar să presupunem totă bună credința autorilor aceluï act, atunci suntem siliți a le tăgădui cele mai elementare cunoștinți a istoriei dezvoltării economice din alte țeri, căci alt-fel nu s'ar putea esplica că au fost sinceri, creșdend că o țară cum este a noastră, pôte progresa din punctul de vedere economic, punându-se pe picior de egalitate, cu o altă țară mai avansată sub raportul producțiunei și a comerțului adică: dacă România care nu se indeletnicește până astă-zî de cât cu creșterea vitelor și cu o agricultură primitivă, pôte ea trăi și prospera încătușată prin acte internaționale comerciale cu Austro-Ungaria, avënd de bază principiul economic de liberul schimb, și când chiar în această pozițiune atât de priinciosă pentru dânsa, totuși din cauza variilor interese economice ce au naționalitățile ce compun această monarchie, este silită cu voe sau fără voe a fi de rea credință când se tratéză de a se respecta un avantaj cât de mic ce se rezervase țerei nōstre precum ni se întâmplă cu oprirea esportului porcilor și a vitelor cornute, care în formă se atribue epizotiilor ce s'ar putea propaga de la noi; însă în realitate motivul este, că Ungaria nu putea să'si vîndă cu preț vitele sale, fără a opri intrarea vitelor românești și astlei numai au reușit de a ucide comerțul nostru de vite, în cât astă-zî vedem că au săracit mai multe miș de români, ce până acuma, uniș făceau acest comerț înăuntru, alții înafara din țară, iară alții se ocupau cu creșterea vitelor prin câmpile și munții noștri, toți aceștiea, în urmă, au fost siliți a vinde vitele lor cu prețuri de nimica pentru a pute plăti pășunatul și întreținerea. Prin oprirea esportului vitelor va înceta și explótarea multor fabrice de spirt, care mai înainte îngrășau vite cu braha ramasă de la fabricrea rachiului, și care vite mai tôte se vindeau în Viena.

Tot de asemenea, dacă vom cerceta cifrele de importăriune reciprocă cu Imperiul Austro-Ungar, dinaintea și din timpul convențiunei Comerciele, atuncî ne vom pute convinge pe deplin, că noi nu numai că importăm în fie-care an din Austro-Ungaria toate articolele de manufactură și Uzină, care o-dată le aduceam din Franța, Englitera, Belgia etc.—Ceva mai mult încă, astăzi aducem din Austro-Ungaria multe din articolele ce noi le exportam în alte țeri, așa de pildă noi exportam cereale, lemne, rachiu, vin, păcură, lână și altele, însă de la convențiune aducem pentru sume considerabile, făină de grâu, vin, spirt și lemne din Austro-Ungaria, fiind că această monarchie au știut de a asigura produsele sale ferindule de ori ce sarcine la importăție în țară la noi și în acelaș timp a le premia toate acele producțiuni ce se exportă cu scop de a ne concura; în cât din această rezultă că multe fabrici de spirt și de făinuri precum și negoțul vinului și a lemnăriei care la noi nu au de cât sarcini exorbitante Comunale și Județene precum și greutateși în transportare, vor fi silite se cadă victima produselor nemțești privilegiate.

Sunt multe de zis asupra acestei nenorocite convențiunii, cadrul unei reviste mă împedică de a le desvâlț în totă goliciunea lór; și nici nu sunt în cunoștința tuturor amănuntelor, cu care Austro-Ungaria, se ocupă continuu spre a-și asigura în orient, și mai cu samă în țară la noi, un debit exclusiv a producțiunilor sale, bazat pe o concurență ilicită și manopere de rea credință. Pentru susținerea ziselor mele, îmi permit a da un singur exemplu spre a demonstra până la evidență, dacă România nu este în stare de a prospera în întreprinderile sale industriale și comerciale, fără a lua niște măsuri de protecțiune pentru produsele noastre, tot și pentru a ne feri de înșălăciunile vecinei noastre, și

de pildă: cu toți purtăm haine gata ce ne vin din Austria, ori cine poate să observe un lucru, că pe când Franța, Anglittera, sau o altă țară, nu ne poate da un rând de haine de ore-care calitate de cât numai cu 100 de franci, Austria ni'l trimite cu 50, având la prima vedere aparența unei stofe trainice și de gust; însă iată misterul eltinătăței nemțești: — pe când în Franța și Anglittera stofele se fabrică din lână, bumbac, cânepă sau in, în Austro-Ungaria se utilizează prin fabrici toate vechiturile de haine civile și mai ales a armatelor Turcești, Sirbești, Nemțești și chiar Românești, care după ce au servit până ce au ajuns în sdrențe netrebnice, apoi sunt strânse cu îngrijire pe prețuri de nimica pentru a forma *materialul prim* care alimenteze toate fabricile austriace; în cât toate aceste sdrențe, fără valoare, prin diferite operațiuni sunt prelăcute în stofe noi și prin această negustorie, nu numai că ne va opri pe noi pentru tot-de-a-una de a avea fabrici de postavuri și alte stofe țesute, însă au reușit deja în acelaș timp de a împușina cu desevărsire debitul țerilor ce se servesc cu *material prim* de lână și bumbac nou ce represintă o adevărată valoare și necesită un capital cu mult mai mare, ca acel trebuitor pentru procurarea sdrențelor nemțești. Tot asemenea fac și cu țeseturile de cânepă și in, în cât nimine astă-zî nu mai este în îndoială asupra falșității manufacturei Austriace, care la lumina sôrelui se decolorază, cu o picătură de apă se pătează și după un uz de câte-va săptămâni să råde și să scâmoșază rămâind din nou o sdrență roșă, putredă și arsă de vâpsăli și alte substanțe ce se întrebuișase la fabricare pentru a înșala ochiul cumpărătorului. Iată misterul prin care au ajuns industria Austriacă a înlătura manufacturele Franceze și Engleze ce veneau în țară la noi, și ast-fel sub aparența unui esteșug, se ascunde o înșălăciune sistematică care au cucerit orientul întreg

și pe nenorocita noastră țară în prima linie.—Suntem oare siguri că cu aceste vechituri îmbuibate de felurite murdării și germi de bôle molipsitoare, nu importăm și bôlele endemice și epidemice ce ne bântue cu deosebire de câțiva ani adică: dacă prin operațiunile la care sunt supuse vechiturile pentru a redeveni stofe ajung a le curăți cu desvârșire și de elementele contagiului, cu atât mai mult cu cât știința a constat cu prisos că ele constau în niște finți microscopice viețuitoare, care pot rezista mult timp la felurite experiențe, precum și la o temperatură ridicată sau scăzută, și că puterea lor otrăvitoare să împropătéză îndată ce sunt puse în condițiuni favorabile de germinațiune și înmulțire.

De sigur că frecuența cazurilor de oștiță ș'ar găsi o explicațiune vădită, prin transportarea microbului Tuberculosei din miile mantale ale soldaților morți de oștiță, care mantale după ce s'au îmbuibat de excrețiunile cele mai vătămătote, prin o operațiune industrială s'au transformat în stofe și haine noi, ce ne vin de peste frontieră; această explicație este confirmată pe deplin de știință, prin experiențele lui Kok asupra transmisiei Tuberculosei și poate deveni un pericol permanent pentru noi, cu atât mai mult cu cât nu suntem în stare de a-l constata cu ușurință și a ne feri de el.

După cum Austro-Ungaria sub motive de precauțiune ne închide frontierele și oprește intrarea vitelor noastre de atâta ani, oare noi nu ar trebui să luăm măsuri de precauțiune și se supunem unor examinări medicale produsele ce ne trimete vecina noastră precum de pildă: dacă cărnurile de porc nu sunt alterate sau îmbuibate de trichină, dacă făina de grâu nu este amestecată cu vre-o pulvere străină vătămătoare, dacă spiriturile de tot soiurile ce au inundat țara, precum și vinurile ungurești nu sunt falsificate, căci produsele noastre stau în ră căutare, iar cele Austro-Ungare se vînd, fără ca noi menea să gîndescă la consecuențele ce ne așteptă.

După ce am văzut fie-care cu prisosință, că Austro-Ungaria prin convențiunea ce a închiet cu noi, nu au avut alt scop de cat de a ne cuceri pe terenul economic, pentru ca, după ce ne va slei toate resursele prin importatiune, împedecându-ne în acelăș timp de a ne crea o industrie națională, se poată cu ușurință, la un moment dat, se ne cucerească de fapt. sau în cazul cel mai sigur, se ne împedice progresul, prosperitatea și aspirațiunile naționale.

Cred că este timpul a ne gândi cu seriozitate, la mijloacele cu care trebuie se ne opunem tuturor curselor viclene ce ni se întind, când sub forma unui prieteșug cam în felul prieteșugurilor lupului cu mielul, când cu asprime și amenințări, înse în tot dauna cu aceeași precugetare viclenă cu cari din nenorocire au reușit în tot-dauna, de la răpirea Bucovinei până astă-zi; în cât dacă nu ne vom deștepta până mai este timp, se pôte ca mai curând sau mai târziu se ne găsim în fața unor primejdii greu de înlăturat care se ne împedice nu numai progresul, dar se ne ucidă chiar ca națiune, fiind bine constatat, că aceasta aū fost și va fi politica acestei monarhii, ce domnește peste atâtea elemente eterogene, ucigându-le una pe alta, pentru a rămânea pururea sub sceptrul dualismului austro-magiar.

Adevărul este, că în secolul în care trăim, principiul luptei pentru existența pare cu totul firesc, adică ca cei mari se trăiască din munca celor mici, precum și națiunile cele mari se explóteze și se ucidă pe cele mici, când ele nu știu sau nu voesc a'și veghia de existența lor, și de aceea după noi, datoria conservării și apărării drepturilor și intereselor noastre naționale nu încumba numai guvernului, ci întregii națiuni, și mai cu samă presei, căci guvernele unor națiuni mici, ori care ar fi ele, sunt puse adesa ori în pozițiuni dificile față

cu exigențele și rapacitatea străină, pe când presa care represintă fluidul vital al națiunii, mai cu seamă într-o țară constituțională ca a noastră, și ca atare, presa românească este vinovată dacă nu mai mult, dar cel puțin, tot atât ca și guvernul care sacrifică un interes național, căci ea fiind pusă în poziție de a cunoaște tot ce se petrece în țară și în afară, se mărginește, cele mai adese ori, numai în a critica sau a înregistra un act daunos, după ce el au devenit un fapt împlinit. În cât dacă ar fi se mărturisim un trist adevăr, atunci ar trebui se afirmăm, că presa română, afara de câteva excepțiuni, nu este menită de cât de a asigura chivirniseli personale și a-și umplea colónele cu recriminări reciproce mai mult sau mai puțin cuviincioase, în loc de a-și apropia cu seriozitate misiunea ce este rezervată adică, de a fi calauzul și veghiatorul intereselor naționale înăuntru și înafară.

Așa de pildă, nimine numai pôte tăgădai, că reînnoirea unei convențiuni comerciale cu Austro-Ungaria, fără a se ținea seamă de feluritele interese economice ale națiunii, mai cu seamă când am ajuns că în anul 1883, a importă pentru suma de 132 de milioane mai mult de ceea ce am esportat, *ar fi o nouă și pôte chiar o v. cnică lovitură de mörte ce s'ar da comerțului și industriei românești*; cu toate aceste, nici unul din ziarele românești nu au încins o luptă serioasă, pentru a scula România în picioare spre a discuta și impune guvernului său, calea ce trebuie să urmeze cu organizarea noastră economică.

Presei și reprezentanților seî le vine de drept datoria de a studia toate neajunsurile ce România a suferit din această convențiune și analizându-le se le facă cunoscut națiunii, împreună cu modul cum cele lante țări au pășit în întemierea negoțului și a industriei națio-

nale și atunci, când presa românească prin întrunire în toate unghiurile țării, ar da pe față manoperile străinilor, ore 5 milioane de români, cari au luptat, pentru neatârncarea națională vor sta ei îndiferenți în fața unei cuceriri economice? de sigur că nu, și atunci nici un guvern românesc nu ar îndrăzni de a angaja țara în contra voinței sale, ba din contra, sunt sigur că ar rezista cu hotărâre în contra pretențiunelor străine. Iată resonul pentru care am afirmat, că la noi fiind presa liberă în toată puterea cuvântului, ei i se cuvine o mare parte de răspundere, ori de câte ori națiunea este sacrificată străinilor, sau surprinsă de fapte împlinite cei sug măduva din oșe.

Era un timp când tiparul de și era mărginit și censurat, cu toate acestea presa românească de și era reprezentată prin un mic număr de gazete, totuși din norocire ea era și mai demnă și mai patriotică, punând aceeași osârdie, în interesele politice ca și pentru cele economice.

Dorim din inimă ca vocea noastră se fie ascultată până mai este timp, și înainte de a ne lega cu un nou act internațional comercial, se ne dăm osteneală mai întâi de al studia sub toate raporturile, și acel studiu se nu fie încredințat economiștilor teoretici, ce nu pun în risc de cât cunoștințele lor din scoale, ci economiștilor cari ș'au riscat și avutul material în întreprinderi comerciale sau industriale și cari au fost puși în pozițiune de a cunoște bunele și relele convențiunii Austro-Ungare. Căci alt-felori cât ne vom lustrui cu drepturi, forme și instituțiunii ale țărilor civilizate, toate acestea nu ne vor da de cât rezultate foarte problematice, iar națiunea se va svârcoli în lipse și mizerie fiind zugrumată și încătușată în toate mișcările sale, de vecinii seî.

De aceea, atât guvernul cât și camerele legiuitoare cu presa românească ar fi bine se-și concentreze totă activitatea lor asupra învățământului artelor și a meșteșugurilor, precum și asupra comerțului și industriei naționale, lăsând politica, pe sama acelor state, care ș'au organizat deja resursele materiale de existență.

Dr. Cantimir.

Protamoeba primitiva și deosebirea dintre corpurile organice și inorganice.

(După Z. L. de Lanessan.)

În numărul precedent al acestei reviste tratându-se despre originea vieții pe pământ s'a vorbit puțin de nișee animale, cele mai inferioare, care constituie baza sau punctul de plecare a celor două mari regnuri: vegetal și animal.

S'a arătat că un gen de monere a căruia existență nu se mai contestă astăzi de către nimine este *Protamoeba*, despre a cărei specie *P. primitiva* ne vom ocupa. Și spre a se cunoaște mai bine locul, ce acest viețuitor ocupă în scara zoologică, se dă pe scurt clasificarea Monerelor.

În CLASA

a despărțimentului Protozoarelor.

MONERELE

Acestea sunt animale cu corp protoplasmic, fără membrană inviolabilă și fără nucleu; emit niște pseudopode lobate, sau nișee rizopode (picături în formă de rădăcini). Se împart în două grupe

LOBOMONERELE.

Cu corpul protoplasmic, fără nucleu. Cu pseudopode scurte, egróse, rotunjite și neanastomozate. Un singur gen și șese specii.

BIZOMONERELE.

Cu corpul protoplasmic fără nucleu. Pseudopode relativ foarte lungi, sucțiri, filiforme, de ordină anastomozate.

PROTAMOEBA

GENURI
Ale căror corpuri sunt formate de mase protoplasmice fără nucleu și vacuole cu pseudopode neanastomozate, scurte și rotunjite la vârf. Se reproduc prin bipartiție, fără a întrerupe activitatea lor și fără a se înconglura de o membrană inviolabilă.

Specii

P. primitiva
P. simplex
P. agilis
P. Schultzeana
P. polyzoia
și
Bathybius

Protogenes

P. Primordialis

Myxodictyum

M. Sociale

Protomonas

P. Amyli

Protomyxa

P. Aurantia

Wamnyrella

W. Spirogyra
W. Comphosoma

Protamueba primitiva este, precum s'a zis, o fință microscopică, care se găsește în apele unor mări, târându-se pe supra-fața animalelor sau vegetalilor. Acest animal examinat cu microscopul se presintă sub aspectul unei mase gelatinose, neregulate, formată dintr'o substanță incoloră, protoplasma, în care se observă niște granulațiuni de coloră închisă, mai abondente către periferie. Această masă protoplasmică emite în diferite direcțiuni pseudopodele sale lobate. Corpul animalului pare a fi înconjurat de un strat de protoplasmă mai densă și mai omogenă de cât acea care constituie masa centrală a corpului, fără însă ca această zonă periferică să formeze o adevărată membrană învelitoare. Ast-fel dar, *Protamoeba primitiva* poate fi definită: o celulă fără membrană învelitoare și fără nucleu

Cunoscându-se substanțele care constituie acest mic organism și proporțiunile în care sunt asociate aceste substanțe, ușor să poată înțelege funcțiunile sale biologice.

De câte-ori s'a cercetat protoplasma animalelor de acest soi, s'a găsit în tot-de-a-una formată dintr'un număr variabil de materii albuminoide, apă și ore-care principii minerale.

Analisa materiei albuminoide dă ca elemente: oxigenul, hidrogenul, cărbunele, și azotul a căror combinațiune s'a efectuat în proporțiuni și în circumstanțe încă necunoscute.

Cât despre granulațiunile semnalate în centrul Protamebeli nu li se cunoște mai de loc compozițiunea chimică.

Unii autori pretind că asemenea granulațiuni ar fi constituite din oxigen, hidrogen și cărbune, că ar fi prin urmare substanțe ternare. Alții par mai dispuși a le considera formate, ca și protoplasma, de materii azotate deosebite unul unul sau mai puțin de acelea care constituie protoplasma. Aceste granulațiuni, în descrierile celulelor animalelor și vegetalilor se numesc *microsomes*, iar protoplasma care le conține se zice *deotoplasma* spre deosebire de *hyaloplasma*, nume, ce să dă protoplasmei lipsită de aceste granulațiuni.

Să admite ca probabil că granulațiunile sunt de natură foarte variabilă; că sunt formate când de materii quaterpare sau azotate, când din materii ternare sau neazotate; și că, unele ar reprezenta produsele desasimilațiunii, oxidațiunii materiilor albuminoide din protoplasma, altele ar fi particule destinate să servescă de nutrițiune sau augmentațiune în masa substanței protoplasmice.—Cu siguranță se poate afirma că protoplasma este, prin excelență, materia vie pe când toate celelalte părți ale ființelor organizate nu joacă decât un rol accesoriu în fenomenele care au primit numele de acțiune vitale.

Acosta fiind constituțiunea micului protozoar să încercăm să examinăm puțin diversele sale funcțiuni. Mai întâi să vedem cum să nutrească și cum crească el? Pentru un moment să pare cam greu să explicăm cum o masă aproape omogenă, ale cărei părți nu sunt unite între dânsese decât prin coeziunea moleculară, este în stare să își caute hrana și să se folosească de densa. În această privință iată ce rezultat dau observațiunile făcute. *Protomoeba primitiva* în viața sa lentă ce face pe pe suprafața animalelor sau vegetalelor marine, întâlnește un corp mai mic, în jurul căruia substanța protoplasmică se dispune astfel în cât îl îmbrăcișază sau mai bine-zis corpul dispare treptat în protoplasma monerei. Ajuns aici, corpusul acesta dacă prin natura sa fizică și chimică este apt să servească la nutrirea animalului, se topește puțin câte puțin în mediul gelatinos făcându-l să crească, sau dacă nu e apt să îl nutrească, îl asvârle afară.

Crescerea animalului, însă este mărginită, de ôre ce vedem că de la un timp dat, oricât de activă ar fi nutrițiunea, talia micului organism rămâne staționară.

Acest fapt ne conduce naturalmente să studiem o altă funcțiune a monerei: respirațiunea. Cu totă certitudinea să se poate afirma că protameba respiră; adică împrumută din apa în care trăiesc oxigenul gazos care să respândească în masa

corpului său și acolo determină fenomene de oxidațiune și dedublare a căror consecință este mai întâi distrugerea materiilor albuminoide, apoi a substanțelor rezultate din descompozițiunea acestor din urmă. În fine, se produce acid carbonic, apă, și cațivi azotați, care nu numai nu pot fi folositori animalului, dar încă îi ar fi vătămători dacă nu îi ar da afară.

Actul respirațiunii constă principalmente în absorbițiunea oxigenului din mediul ambiant și eliminarea acidului carbonic. Și una și alta ne putem asigura că se petrec. Animalul absorbă oxigen din apa mării și exală acid carbonic. Acest din urmă gaz încetază a se produce când animalul a consumat tot oxigenul. Amândouă aceste fenomene corelative, atât de strâns legate unul de altul în cât nu le putem separa se chiamă cu o singură numire *respirațiune*.

Dar respirațiunea coprinde trei acte succesive: absorbițiunea oxigenului de către organism; oxidațiuni dedublări etc. determinate prin oxigenul absorbit în principiile chimice constitutive ale organismului; și în fine, eliminarea produselor oxidațiunii, dedublărei etc.

Cele două funcțiuni, nutrițiunea și respirațiunea sunt într-o luptă continuă: una repară alta distruge. Iată cum să esplică faptul observat că talia animalului nu poate trece peste oare-care limite.

Am văzut până acuma că protomeba se nutrește și respiră, vom vedea apoi că ea să bucură și de mișcări. Forma corpului monereii în cestiune de și neregulată, e foarte variabilă. Observându-o cu bagare de seamă aci o vedem lungind unul din lobelessele aci scurtându'l în momentul când lungeste pe un altul, sau o vedem că și retrage în sine toate pseudopodele și ni se presintă sub forma unei bule.

Pe lângă acest soi de mișcări animalul mai execută și altul al cărui rezultat este schimbarea locului. Ast-fel, se vede animalul întindând mai mult unul din lobiile sale; apoi acest lob prin

extremitatea sa liberă ia un punct pe supra-fața corpului pe care se află; extremitatea lobului se fixează în acel punct; lobul să scurtéză din ce în ce și târăsce în acea direcțiune masa întrégă a corpului care se pare că alunecă întorcându-se ca o picătură de ulei gonit de suflare pe o lamă de sticlă poleită.

Analizând aceste două feluri de mișcări, vom vedea că sunt rezultatul unuia și același fenomen fundamental: scurtarea, concentrațiunea, sau din contra, lungirea, dilatațiunea substanței protoplasmice. Admițând că această substanță este dotată cu o elasticitate mare, lungirea va putea fi considerată ca întorcerea substanței la forma sa primitivă, și scurtarea ca un fenomen esențial căruia biologiștii i-au dat numele de contractiune.

Mecanismul mișcării la aceste animale este ușor de înțeles. Căldura se știe că se poate transforma în mișcare și asemenea se știe că fenomenele oxidațiunii sunt însoțite de căldură; însă oxidațiunea nu se petrece fără respirațiune, așa dar respirațiunea e necesară pentru că fără dânsa nu s'ar produce căldură, și fără căldură nu ar avea loc mișcări.

Respirațiunea, nutrițiunea și mișcarea nu sunt singurele fenomene de care se bucură *Protamoeba*. Sensibilitatea încă își are aci rolul său. Ast fel dacă facem să cadă o ruză de sôrc peste vasul cu apă în care se găsește acest animal, numai de cât vom vedea pe micul protozoar pornind către lumină. Este dar evident că vibrațiunea luminosă are influența asupra monerei, pentru care mativ s'a zis că este sensibilă; alții i zic iritabilă pentru ca să exprimo această idee, *sensibilitatea*.

Protamoeba, după ce și a finit perioda de creștere, adică după ce a atins *talia limită*, începe a se înmulți. Perpetuarea speciei este cel mai interesant dintre fenomenele vieții animalelor. *Protamoeba* primitiva nu lipsesc nici în deplini în modul următor. După ce animalul a ajuns apar-

geul dezvoltării sale, începe a se curma să se formeze către partea mediană a corpului o depresiune circulară care devine cu timpul din ce în ce mai profundă și divide astfel corpul animalului în două părți care se mai țin încă una de alta printr'un cordon mititel care și el se rupe, și cele două corpuri noi se deslășesc unul de altul și se duc să trăiască separat; s'au produs astfel două *Protamoebae* noi, care la rândul lor vor crește, vor atinge talia limită și se vor înmulți întocmai ca părinții lor. Acest mod de reproducere se cunoaște în zoologie sub numele de *scisiparitate* sau *bipartițiune*.

După ce am făcut astăzi istoria celui mai inferior dintre animale să venim în parte la fiecărui funcțiune biologică a monerilor și să încercăm a stabili o relațiune între materia vie sau inorganică, să vedem cu alte cuvinte ce analogii și ce deosebiri există între una și alta.

Crescerea se face și la corpul organizat și la cel neorganizat; modul de creștere, însă este diferit, pentru că la cel dintâiu creșterea se face prin introducerea de substanțe noi între atomi care îl compun, adică prin *intususcepțiune*, pe când la cel din urmă, creșterea se face prin depunere de molecule noi la suprafață, adică prin *juxtașițiune*.

Până la un punct, această deosebire fundamentală între modul de creștere al ființelor organizate și neorganizate, ar pune între ele o barieră, ar stabili o separațiune. Și intrădevăr, dacă luăm un cristal de clorur de sodiu și o moneră, vom vedea că la cel dintâiu creșterea se face prin *juxtașițiune* pe când la cel din urmă se face prin *intususcepțiune*. Generalizând, însă observațiunea, neîntâind că pe lume nu se află numai corpuri solide și cristalizate, vom fi nevoiți să depărtăm părerea că între corpurile organice și inorganice, din punctul de vedere al nutrițiunii și creșterii, este o deosebire enormă. Aceasta se confirmă prin urmă-

torul fapt: Să luăm o picătură de apă distilată și să o punem într'un mediu din care să poată absorbi o substanță asemenea ei, s'o punem, de exemplu într'un clopot umplut cu vapori de apă, picătura va crește inevitabil și creșterea aci nu se mai face prin juxta-pozițiune ci chiar prin intususcepțiune. Vedem dar că intususcepțiunea nu este caracteristică numai pentru corpurile inorganice. S'ar obiecta că picătura de apă nu a absorbit de cât substanțe asemenea ei și monera absoarbe substanțe diferite. Se poate, însă, și această obiecțiune cade în fața unui alt fapt: Să punem picătura de apă distilată în prezența vaporilor alcooliei sau să punem o picătură de alcool în prezența vaporilor apoși, creșterea picăturii de apă sau de alcool va avea loc tot prin intususcepțiune și cu materii ne asemenea corpului ce crește; nu vedem dar nici o deosebire între creșterea monerilor și creșterea corpului inorganic. Aceste fenomene se vor petrece nu numai cu corpi ôre cum simpli ca apa și alcoolul, ci și cu corpi fôrte complexi.

Să cercetăm dacă nu cumva fenomenul respirațiunei stabilește vre o deosebire între corpurile organice și inorganice, Respirațiunea s'a zis că nu este alt-ce-va de cât introducerea în organism a oxigenului și eliminare de gaze, mai cu sêmă de acid carbonic; nu este alt ce-va de cât complexul câtor-va fenomene de oxidațiunii și dedublări a principiilor chimice cari intră în constituțiunea corpurilor vii. Dar fenomene de această natură se petrec ori și unde în natură. Să punem o bucată de fer în aer, în apă sau în ori care alt mediu oxigenat, se va vedea că ferul se va oxida încet, e adevărat, însă continuu, și după un timp ôre care nu vom mai găsi nici cea mai mică fărimeță de fer; metalul se va înlocui, în total cu un corp nou, oxidul de fer, rezultat din oxidațiune, din combinațiunea sa cu oxigenul. S'ar putea și aci face obiecțiunea că din oxidațiunea ferului nu rezultă de cât un singur produs: oxidul de fer; pe când res-

pirațiunea da nascere la o mulțime de produse diferite prin natura lor; s'ar mai adauge că oxidațiunea ferului se face numai la suprafață și din afară înăuntru pe când la materia vie oxidațiunile se servășesc chiar în sinul materiei. Pentru a combate și aceste obiecțiuni putem invoca faptul că ferul fiind un corp simplu nu pôte da nascere împreună cu alt corp simplu de cât la un număr prea restrâns de corpi cumpuși produși prin oxidațiune și apoi densitatea ferului fiind mare, oxigenul nu pôte străbate așa de lesne în masa lui; pe când un corp viu, uă moneră, de exemplu, este formată dintr'o substanță fôrte puțin densă și supusă la dislocari continue; prin urmare este destul de permeabilă atomelor gazôse; de altă parte, constituțiunea sa chimică fiind fôrte complexă, produsele oxidațiunii sunt fôrte variate. Dacă în locul ferului am lua un corp lichid sau gazos puțin dens, și de o constituțiune chimică complexă, am vedea atunei că oxidațiunea s'ar produce de o dată în tôte punctele masei și ar da nascere la produse cu atât mai numeroase cu cât corpul în cestiune ar fi compus dintr'un mai mare număr de elemente. Protoplasma, materia vie, fiind corpul cel mai complex, chimicesce vorbind, și de o densitate mică, nu este prea natural ca oxidațiunea ei să fie însoțită de fenomene diverse? aceste fenomene, însă, orî cât de diferite ar fi, prin natura lor sunt identice, și respirațiunea organismului viu nu se poate abate de la legile chimiei.

Am ajuns ast-fel la conclusiunea că nici respirațiunea nu poate stabili o separațiune între corpurile vii și cele brute.

Facultatea reproducțiunii încă nu este în stare să deosebească corpurile vii de cele ne vii. Ce este reproducțiunea la moneră? Este segmentațiunea sau tăierea animalului în două părți și din fiecare parte se formează câte un animal nou care trăesce izolat. S'ar părea greu de a găsi un fenomen asemenea în materia brută. Cu tôte acestea să exami-

năm ce se petrece de o parte, în monera care se divide de altă parte într'un corp inorganic ale cărui fragmente puse în condițiuni favorabile cresc și ajung aceeași mărime ca și corpul care le a produs. Când o moneră se divide s'a făcut obiceiul de a se zice că aceasta divisiune e spontanee, adică independenta de ori ce agent exterior și care rezultă dintr'o proprietate exclusiv inerentă materiei vii. Pe când dacă vedem un cristal de sare marină afundat într'o soluțiune de același corp, rupându-se, zicem că această rupere a fost provocată, că a fost determinată de un agent exterior corpului care se divide.

Resultatul și într'un cas și în cel alt este același, divisiunea, însă cel două ordine de fenomene par a fi diferite unul de altul, de ôre ce unul pare a fi spontanee, cel-alt provocat. Studiând monera în perioada divisiunii sale ne vom încredința că fenomenul divisiune este supus la ori care condițiuni exterioare. Acest studiu se pôte face cu mai multă ușurință asupra altor organisme vii și mai ales asupra unor Algî filamentoși de care abundează apele noastre dulci. Toți observatorii au constatat că celulele acestor Algî nu se divid în mod normal de cât în nisce ore anumite ale zilei. De unde resulta că divisiunea este supusă la nisce condițiuni cosmice, destul de pronunțate pentru a se putea observa.

Iată ce scrie D. Lanessan relativ la aceste observațiuni:

„Când D. Strasburger, făcând frumoșele sale lucrări asupra divisiunii la *Spirogyra oortospira*, a constatat că nu s'evirșea, în laboratoriu, în timpul lunii Octombrie 1874, între zece ôre și mezul nopții, nu i'a venit, desigur, în minte că această ora era aleasă în mod capricios de *Spirogyra* el a vedut aci influența unor condițiuni de mediu, și a terminat prin a se asigura că schimbând aceste condițiuni, punând, de exemplu, Algî într'o cameră mai rece, putea întârzia divisiunea celulară până a doua zi dimineață, sau chiar a o împedica cu totul de a se produce».

„Este lesne de a trage concluziunile din acest fapt, care nu este mărginit la Algî despre care vorbirăm, ci este dat fără excepțiune pentru toate organismele vii: divisiunea acestor organisme, departe de a fi spontanee, adică independentă de ori-ce agent exterior, este, din contra, direct pusă sub dependența tuturilor agenților exteriori. Căldura, lumina, electricitatea, etc. nu sunt de cât mișcări moleculare ale materiei care încongiură corpul viu; putem zice că acesta nu se devide de cât sub influența unei mișcări materiale care 'l este transmisă prin meziul ambiant. Ast-fel privită, divisiunea monerelor numai oferă nici un caracter de spontaneitate, și nu diferă de divisiunea corpurilor organice de cât prin natura agenților provocatori ai divisiunii și intensitatea acțiunii care este necesară pentru a o produce.»

Concluziunea cea mai naturală acelor ce preced este că, nici din punctul de vedere al segmentațiunii, cum nici din punctul de vedere al nutrițiunii și respirațiunii, nu se poate separa, într'un mod absolut, monera vie de formele inorganice ale materiei. Monera reprezentând o formă de materie destul de complexă din punctul de vedere al compozițiunii chimice și al constituțiunii moleculare, urmăzează să se supună cu ușurință agenților exteriori sub a căror influență este pusă ca ori care altă formă de materie.

Ca probă că uneori corpurile nelusuflețite sunt foarte sensibile excitațiunilor exterioare, se poate aduce un exemplu foarte comun: Ne aflăm în cabinetul de lucră noaptea; o lampă arde pe masă cine-va intră; sticla lămpii, ale cărei molecule sunt puse în mișcare prin căldura flăcării, se sparge și bucățelele sunt asvărlite în diferite părți! Putem noi zice că sticla lămpii s'a sfărmat spontan? Nu. Incercăm a determina condițiunile în care s'a petrecut fenomenul și natura agentului care 'l a produs. Tot asemenea trebuie să facem și la divisiunea monerelor. Trebuie să cercetăm a determina agentul producător al divisiunii și suntem foarte siguri că acest agent este de natură fizică sau chimică.

Gr. Sinescu.

(Va urma).

GEOGRAFIA

Comunei Ruginosa

Plasa Siretiu Județul Suceava.

Lucrată de *Dem. Gh Ursu* Invățător în această comună.

DESCRIPȚIUNEA POLITICĂ și ECONOMICĂ

Comuna Ruginosa este alcătuită din 6 comune și anume :

1. *Bugioca*, așezată la vest de comună.
2. *Dumbrăvița*, așezată la nord.
3. *Rădiu*, la est, care câte trele compune centrul comunei.
4. *Giurgești* la est pe valea cu acelaș nume.
5. *Costești* cu petrișurile tot spre est de comună,
- și 6 *Cornești* spre nord-est pe delul cu acelaș nume.

Populațiunea. Numărul indivizilor aflători în comună anul curent 1884 este de 3525, dintre care 865 în *Bugioca*, 895 *Dumbrăvița*, 420 *Rădiu*, 265 *Giurgești*, 820 *Costești* cu petrișuri și 255 *Cornești*. Din aceștia 35 sunt ebrei și restul 3495 Români.

Ruginosa și toate cotunele ei datează din vechime.

Numărul caselor de locuit ce se găsesc în comună este de 850 și toate așezate în vetre de sate mai mult rotunde de cât lungi. Casele ce compun numita comună sunt făcute de vălătuci, bârne și nuele; excepții de 28 care sunt de piatră și cărămidă. Toate acoperite cu pae afară de 40 care sunt acoperite cu draniță.

În Comuna *Ruginosa* se află *Palatul principelui alexandru Ioan I-ii Cuza*. O zidire destul de frumoasă cu două caturi, zidite din piatră și cărămidă și acoperită cu tablă boită roșă. Acest palat să află în mar-

ginea de vest a unei livezi tot a Palatului care are o întindere de 12 fâlcă și 40 prăjini.— Trei părți din această comună este ocupată cu tot felul de copaci; iar o parte numai cu arbori fructiferi. În mijlocul livezei se mai află și o bună florărie acoperită tot cu tablă.

Centrul comunei este înfrumusețat prin gara drumului de fer, o casă destul de frumoasă cu două Camere, făcută de piatră și cărămidă și acoperită cu șindrila; este așezată în mijlocul unei livezi și dată din anul 1870.

În comună se mai află patru biserici: una în reședința comunei Ruginoasa cu patronul „*Adormirea Maicii Domnului*”, a doua *Schitul Giurgești* cu patronul stăniului Ión; apoi două în cotuna Costești cu petrișurile având hramul Sf. Voevozi. Cea dintâi din Ruginoasa este zidită de *Sandulache Sturza* pe locul proprietății, este de piatră în totul și acoperită cu tablă. *În ea este frumosul Mormân al Principelui Alexandru Ioan I-ru Cuza.*

Cea a doua *Schitul Giurgești* făcută de lemn pe locul proprietății la anul 1800 de doi monahi Ruși, este acoperită cu șindrila, pereții de bârne nu tocmai groși, puțin încăpătoare și întreținută de comună cu toate cele necesare.

În fine cele alte două biserici sunt făcute: una de Paharnicul Ión și zidită din piatră; iar cea-l-altă făcută de lemn de preutul Petrea Paladi Secară în anul 1777

Localurii publice vom enumera: Primăria, școala și gara, toate făcute pe locul comunei. Cea dintâi este în bună stare având trei odăi, temelie de piatră și pereții de piatră destul de groși, acoperită cu draniță și dată din 1865. Cea de a doua este făcută după plan în 1865, temelie de piatră, pereți de cărămidă foarte groși și are 4 odăi și un antret; acoperită cu șindrila și în-

treținută de guvern și de Comună; iar școala din cotești este o casă particulară închiriată de comună, în stare mediocră având două odăiși și întreținută numai de comună.

Gara drumului de fer în reședința comunei, având mai multe apartamente. La această gară se află un telegraf și-oficiu postal cu cursa în fie care zi.

Drumurile. Drumurile ce străbat comuna și care înlesnesc transporturile și comunicațiile sunt:

Drumul de fer ce traversază spre apus și est această comună. Apoi, soșaua principală Pașcani-Târgu Frumos ce trece prin această comună parte în prunduită parte nu. Pe această șosea în cuprinsul comunei sunt șase poduri începând de la vest găsim un pod de lemn în cotuna Ruginosa pe pâraul N. T. a Axiniei în stare mediocră; mai mergând spre est tot pe această șosea găsim alte două poduri de piatră în bună stare, unu pe pâraul Dâmbovița, și al doilea în valea lui Știubel; și restul de trei poduri tot pe acea cale spre est-sud sunt de lemn și în bună stare.

Soșaua Ruginosa Heleștieni începe din centrul comunei, din soșaua județană de la punctul din dreptul Iașului Palatului, și merge spre sud până ce intra pe teritoriul Comunei Heleștieni din Județul Roman, având numai un singur pod pe pâraul Rădiu, este de lemn și în stare mediocră.

Tot din centrul acestei comuni din soșaua județană se începe un drum principal sau cale județană, însă nu format de loc ca șose și rău întreținut mai ales în timpurile ploioase nu-i în stare cine-va a călători sau a face transporturi de produse.

Ea merge spre Nord prin Laiul-Stroești trece pe teritoriul județului Iași îndreptându-se către Cotnariu și târgul Hârlău.—În fine sunt mai multe drumuri principale dar toate sunt neprunduite și rău întreținute.

(Va urma).